

Кузьменко А. В. Освещение проблематики исследований по истории Украины конца XVIII – первой половины XIX в. в научных студиях второй половины XIX – начала XX в.

В статье проведен анализ трудов историков второй половины XIX – начала XX в., которые рассматривали научный потенциал исследователей конца XVIII – первой половины XIX в. в контексте изучения последними проблематики истории Украины. Освещены творческое и научное наследие знаковых фигур украинского национального движения исследуемого периода. Осуществлена периодизация и обозначены следующие два этапа: 1) вторая половина – конец XIX в.; 2) 90-е годы XIX в. – начало XX в. Установлено, что спорадические историографические разведки, которые касались этой проблематики, к началу XX в. постепенно превращались в самостоятельную область исследования.

Ключевые слова: украинское национальное возрождение, исторические исследования, знания по украинской истории, проблемы истории Украины, украинский историографический процесс, народническая историография, национальная идеология.

Kuzmenko A. V. Coverage problems research on the history of Ukraine's end XVIII – first half of the nineteenth century in research studies late nineteenth – early twentieth century

The paper analyzes the works of historians of the late nineteenth – early twentieth century, who saw scientific research achievements late XVIII – early XIX century in the context of the study of the history of Ukraine in recent issues. Deals with the creative and scientific heritage of the iconic figures of the Ukrainian national movement study period. Done this period and the periods outlined under the following two steps: 1) the second half – the end of the nineteenth century; 2) 90 years of the nineteenth century – beginning of XX century. Established that sporadic historiographical research which touch issues outlined at the beginning of the twentieth century gradually transformed into an independent branch of study.

Keywords: Ukrainian national revival, historical research, knowledge of Ukrainian history, problems of history of Ukraine, Ukrainian historiography process, Populist historiography, the national ideology.

УДК 94(477.83.86)

Л. І. Шологон

ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РУХУ УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧНИНИ 1848–1914 рр. В ПРАЦЯХ РАДЯНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ

У статті аналізуються праці радянських та українських зарубіжних дослідників присвячені джерелам з історії національно-культурного руху українців Галичини впродовж 1848–1914 рр. Чимало серед них опублікованих збірників документів, публіцистичних творів, спогадів, листів тощо. Заслуговують уваги також джерелознавчі праці, присвячені аналізу змісту матеріалів окремих архівних фондів, періодичних видань різного спрямування, що видавалися у другій половині XIX – початку XX ст. Переважна більшість із джерел, що досліджені, відклалися у процесі діяльності українських літераторів впродовж зазначеного часового проміжку.

Ключові слова: історіографія, радянські вчені, українські зарубіжні дослідники, національно-культурний рух

Упродовж другої половини XIX – початку XX ст. відклався величезний пласт джерел з історії національно-культурного руху українців Галичини зазначеного часового проміжку. Частиною як офіційних, так і особових джерел з цієї проблематики опублікували та проаналізували дослідники кінця XIX – першої третини XX ст., науковці міжвоєнного періоду, сучасні українські вчені тощо. Радянська та українська зарубіжна історіографія також зробили свій внесок у справу публікації та вивчення джерел з історії національно-культурного руху краю другої половини XIX – початку XX ст. На наш погляд, сьогодні він потребує нового прочитання, дослідження та належної оцінки.

Обрана тема не залишилася поза увагою дослідників. Окремі її аспекти стали об'єктом уваги сучасних науковців, зокрема, Галини Сварник [1], Мирослава Романюка, Марії Галушко [2], Володимира Качкана [3], Ірини Колесник [4], Олексій Яся [5] тощо. Однак повного висвітлення вона ще не отримала в українській історіографії.

Метою статті є аналіз наукових праць радянських та українських зарубіжних вчених, присвячених джерелам з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст.

Загалом, радянська історіографія зосередилася, в основному, на публікації та тлумаченні матеріалів з соціально-економічної історії, дослідженні революційно-визвольного руху тощо. Хоча в цей час з'явилося ряд праць, присвячених зазначеній проблематиці. Зокрема, працівниками Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника АН УРСР, 1979 р., було опубліковано опис рукописів архіву Маркіяна Шашкевича, що зберігався у фондах цієї наукової установи [6]. Він надав можливість дослідникам отримати коротку інформацію про зміст оригінальних творів громадського діяча та письменника, його листів, біографічних матеріалів тощо. Безперечно, така розвідка мала важливе джерелознавче значення та дещо полегшувала працю науковців, що працювали з матеріалами архіву М.Шашкевича. Не менше змістовної інформації можна було отримати із статей Ярослава Дашкевича "Архів Івана Франка" [7], Ігоря Гирича "Документи

академіка М.С. Грушевського у фонді 1235 ЦДІА УРСР у м. Києві” [8] та інших, що з’явилися на сторінках радянських періодичних видань.

Українськими вченими також було підготовлено до друку ряд видань, де побачили світ праці відомих громадсько-політичних діячів. Зокрема, заслуговує уваги двотомне видання “Вибраних творів” Михайла Драгоманова, який плідно співпрацював з українцями Галичини наприкінці ХІХ ст. До нього ввійшли автобіографії, спогади, частково епістолярна спадщина та публіцистика відомого громадського діяча та вченого, які супроводжувалися ґрунтовними примітками, що неабияк полегшували роботу дослідників з вищевказаними джерелами [9]. Помітним явищем наукового життя УРСР стала публікація “Споминів” М.Грушевського у журналі “Київ” впродовж 1988–1989 рр. [10]. Мемуари відкрили для дослідників та широкого загалу маловідомі сторінки з історії українського національного руху кінця ХІХ – початку ХХ ст. Коментарі до цього видання дозволяють стверджувати, що це була одна з перших спроб радянських дослідників, на основі ґрунтовно аналізу особового джерела, об’єктивно оцінити діяльність М.Грушевського та події до яких він був причетний.

Цінними для нашого дослідження є мистецтвознавчі праці. Зокрема, спогади композитора та науковця Філарета Колесси про засновника української національної музичної культури Миколу Лисенка, написані на основі не тільки власних спостережень, але й архівних та опублікованих документів, тодішніх наукових та публіцистичних праць; листи Миколи Віталійовича до Ф.Колесси, що містять коментарі останнього [11]. Варто зазначити, що праця галицького митця позбавлена будь-яких ідеологічних штампів. Натомість, вони присутні в іншому збірнику мемуарних праць – “Вінок спогадів про Заньковецьку”, що був опублікований у Києві 1950 р., за редакцією радянських вчених. Незважаючи на те, що відомий галицький актор кінця ХІХ – початку ХХ ст., згодом заслужений артист УРСР, лауреат Сталінської премії, Іван Рубчак у своїй згадці, що вміщена у вищевказаній праці зазначив: “Писати мені сьогодні про Марію Костянтинівну не так вже легко, бо й пам’ять уже не та, бо й серце стискається з жалю, що її нема вже між нами і, що вона не може брати участь у тому грандіозному будівництві, яке зараз під безпосереднім керівництвом нашого мудрого вождя товариша Сталіна розгорнулося по всій радянській країні” [12, с. 129], його спогади про гастролі Марії Заньковецької в містах і селах Галичини впродовж 1905–1906 рр. є змістовними та відповідають дійсності. Такий висновок робимо, порівнюючи їх із мемуарами Миколи Садовського “Мої театральні згадки. 1881–1917” [13] (опубліковані в радянській Україні 1930 р.), який у цей час був режисером галицької професійної театральної трупи. Цікаві матеріали про творчий шлях та громадську працю славетної української оперної співачки зібрав та опублікував журналіст та музикознавець Михайло Головащенко у двохтомній праці “Соломія Крушельницька. Спогади, матеріали, листування” [14], що була видана у Києві 1979 р. Маємо й ряд інших досліджень, де автори, за допомогою опублікованих джерел, зробили спробу з’ясувати роль відомих українських митців у національно-культурному житті Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Проте чи не найбільше в радянський період було запроваджено до наукового обігу листів, публіцистичних праць, автобіографій письменників, що працювали впродовж зазначеного часового проміжку та спогадів про них. Одним з перших за цю справу взявся відомий в краї наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. педагог та літературознавець, а після Другої світової війни доцент кафедри української мови і літератури Львівського університету Денис Лукіянович. Опубліковані ним листи Ольги Рошкевич до І.Франка, хоча й містять чимало цікавої інформації для дослідження національно-культурного руху, проте є важкими для сприйняття, оскільки опубліковані так званою “драгоманівкою”, яка ґрунтується на фонетичному принципі, але має суттєві розбіжності з сучасним правописом [15]. Цінні відомості про громадську та наукову працю Івана Яковича вміщені у збірнику “Іван Франко: документи і матеріали. 1856–1965” [16], у перших трьох розділах якої надруковані джерела, що зберігалися в Інституті української літератури ім. Т.Шевченка, Відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника НАН України, Центральному державному історичному архіві України у м. Львові, Державному архіві Львівської області, в періодичних виданнях тощо. Примітки, до нього містять немало ідеологічних штампів, але суттєво не знижують рівень збірника документів. Теж саме стосується і п’ятдесятичного видання творів І.Франка, де було опубліковано чимало зі спогадів, епістолярію та публіцистики видатного громадсько-політичного діяча та вченого. Серед них на особливу увагу, в контексті дослідження нашої проблематики, заслуговують три томи листів Івана Яковича [17], його статті літературно-критичного, суспільно-політичного та соціально-економічного характеру, які дозволяють прослідкувати за різними аспектами національно-культурного руху українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Натомість син письменника – Тарас Франко у праці “Про батька. Статті, оповідання, спогади”, що була опублікована 1964 р., спробував зробити критичний аналіз автобіографій Івана Яковича, мемуарів про нього та вмістив власні згадки, які стосувалися переважно побутового життя родини. Редактори видання з цього приводу зазначили: “В спогадах знаходять місце часто дуже дрібні деталі життя і побуту великого письменника, які не становлять, власне, ніякої цінності” [18, с. 178]. Не можемо погодитися з таким твердженням, враховуючи неабияке зацікавлення сучасної історичної науки історією повсякденності.

Збірники спогадів про Великого Каменяря публікувалися у 1956, 1966, 1972 та 1982 рр. Їх упорядниками були радянські вчені-франкознавці Олексій Дей та Михайло Пархоменко, які підготували до друку згадки тих сучасників письменника, до яких радянська влада ставилася лояльно. Незважаючи на це, в них багато пропущених слів, речень, переставлені місцями абзаци тощо.

Не оминула радянська історіографія також літературної і громадської праці Василя Стефаника. Чи не найбільше джерел для її дослідження вміщено у другому та третьому томах повного зібрання творів письменника, що побачили світ відповідно 1952 і 1954 рр. [19, 20] В них опублікували автобіографічні та публіцистичні твори Василя Семеновича, його епістолярну спадщину. Не менш цікавою є праця “Василь

Стефанюк у критиці та спогадах. Статті, висловлювання, мемуари” [21], видана 1970 р. Важливим для дослідження обраної теми стали матеріали першого розділу “Василь Стефанюк в українській дорадянській критиці”. Обидва видання заслуговують, на наш погляд, на увагу дослідників враховуючи ґрунтовні передмови та примітки, що супроводжували публікацію джерел. Інші спроби прослідкувати за громадською та культурною діяльністю письменника були зроблені літературознавцем Федором Погребенником у працях “Василь Стефанюк: життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях” [22], що мала науково-популярний характер та “Співець знедоленого селянства. Відзначення сторіччя з дня народження Василя Стефанюка. Збірник документів і матеріалів” [23]. Для вивчення громадської праці українських літераторів Галичини неабияке значення мають також опубліковані радянськими дослідниками автобіографії, публіцистика, листи Н.Кобринської [24] та Марка Черемшини, а також спогади про них написані їхніми родичами та колегами [25].

Чимало цінного матеріалу про співпрацю українських літераторів Галичини, Буковини та Наддніпрянщини вміщено у збірниках джерел та в повних або часткових виданнях творів Лесі Українки [26], Михайла Коцюбинського [27], Павла Грабовського [28], Івана Котляревського [29], Ольги Кобилянської [30] тощо. Безперечно, редактори радянських видань, незважаючи на те, що намагалися всебічно показати їх внесок у розвиток літературного руху і громадську діяльність, все ж таки публікували документи, особові джерела та публіцистику таким чином, щоб вони не суперечили основним постулатам правлячої партії. Як правило, з цією метою пропускали в них окремі слова, речення, абзаци. Зокрема, особливо зневажливе ставлення до публікації праць Лесі Українки було у трьохтомному російськомовному зібранні її творів, що побачило світ 1950 р., де замість пропущених фраз у листах навіть не поставлено крапок. Проте в наступних радянських збірниках, видання джерел, що розкривали співпрацю видатної письменниці з українцями Галичини, було зроблено більш коректно.

З цього приводу сучасний дослідник В.Качкан зазначив: “Треба однозначно наголосити на тому, що у радянську добу публікування епістолярію або ж з нього вибраного не носило системного характеру. Скажімо, навіть коли готувалися до видання запрограмовані одно- чи п’ятитомники, як правило, у київських видавництвах “Дніпро” або ж “Наукова думка” таких корифеїв красного письменства, як Ю.Федькович, І.Карпенко-Карий, О.Кобилянська, І.Котляревський, М.Коцюбинський... то у них у кращому розумінні відводили місце для листування – “на сам кінець”, і то добиралися з ідеологічних міркувань найнейтральніші тексти, у яких був відсутній явно виражений українознавчий фермент” [3, с. 9].

Натомість українська зарубіжна історіографія цієї проблематики була позбавлена ідеологічного тиску. Зокрема, ґрунтовне джерелознавче дослідження епістолярної спадщини Лесі Українки, зроблено одним з дослідників її творчості Петром Одарченком [31]. В його науковій статті здійснено порівняльний аналіз автографів з опублікованими листами письменниці, вказано на недоліки як радянських, так інших видань, що побачили світ до 1971 р., де опубліковано епістолярій Лесі Українки.

Український публіцист та письменник Кобзей Тома у праці “Великий різьбар українських селянських душ” [32], присвяченій його дядьку Василю Стефанюку, окрім своїх коротких спогадів про письменника, вмістив його маловідому мемуарну працю “Про ясне минуле” та цікавий коментар до неї, згадки про Василя Семеновича відомих вчених та громадських діячів, що співпрацювали з ним, невеличку частину епістолярної спадщини галицького літератора. Безперечно, цих джерел не стосувалися жодні цензурні обмеження. Хоча варто зазначити, що вони потребують значно ґрунтовніших коментарів та приміток.

Цікавою також є праця іншого зарубіжного дослідника Юрія Луцького “Остап Луцький і сучасники: листи до О.Кобилянської й І.Франка та інші забуті сторінки”, де в передмові автор зазначив: “Не легко було синові писати про батька, зберігаючи науковий підхід до подій і документів” [33, с. 30]. Незважаючи на це, йому вдалося за допомогою ґрунтовної передмови, опублікованих листів та окремих приміток до них, розкрити маловідомі факти з історії літературного руху в Галичині на початку ХХ ст., показати їх на тлі взаємин між амбїтним молодим письменником і журналістом та визнаними майстрами пера. Зрозуміло, що праця сина про батька не позбавлена суб’єктивних пояснень та тверджень, тому вимагає вдумливого прочитання та порівняння із іншими джерелами того часу. Літературознавець Ю.Луцький був також редактором україномовного зарубіжного видання “Самі про себе: автобіографії видатних українців ХІХ-го століття” [34], що побачило світ 1989 р. Окрім автобіографій, на його сторінках також мемуари відомих громадських та культурних діячів Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст., де було чимало різнопланової інформації про події національно-культурного руху впродовж зазначеного часового проміжку. Хоча археографічна праця й позбавлена ґрунтовних приміток, ряд спогадів опубліковані в скороченій редакції, вона заслуговує уваги з огляду на цікавий підбір матеріалу та змістовну передмову автора джерелознавчої праці.

Певне значення для нашого дослідження мають документи, вміщені у збірнику “Українська суспільно-політична думка в 20 столітті” [35], що був виданий у Мюнхені 1983 р. Зокрема, програмові матеріали українських політичних партій Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст., де серед іншого містилися тези, щодо вирішення найнагальніших проблем національно-культурного розвитку. Проте варто зазначити, у збірнику документів знаходимо лише уривки з програм політичних партій краю, передруковані із періодичних видань та публіцистичних праць кінця ХІХ ст. Окрім цього, упорядники видання позбавили дослідників можливості прослідкувати за змною та вдосконаленням програмових партійних матеріалів, оскільки вмістили в ньому лише документи новостворених партійних об’єднань.

Серед джерелознавчих праць, виданих українськими зарубіжними дослідниками, особливої уваги заслуговує монографія громадсько-освітнього діяча та журналіста Аркадія Животка “Історія української преси” [36]. В ній автор подав інформацію про передумови створення та зміст всіх найважливіших періодичних видань Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Суттєвим недоліком вищевказаного

дослідження є те, що автор хоча й використав при написанні своєї праці, окрім періодики зазначеного часового проміжку, спогади, публіцистику, статистичні відомості, однак не зробив покликів на джерела. Проте, на нашу думку, А.Животко, заклад основу для джерелознавчого дослідження української преси в незалежній Україні, оскільки на його розвідки, найчастіше опираються у своїх працях працівники Науково-дослідного центру періодики Львівської національної бібліотеки імені Василя Стефаника НАН України.

Таким чином, підсумовуючи огляд наукового доробку радянських та українських зарубіжних дослідників, варто зазначити, що ними зроблено чималий внесок у справу археографічного опрацювання та джерелознавчого аналізу матеріалів з історії національного-культурного руху Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Однак, потрібно звернути увагу й на те, що за невеликим виключенням, публікації та дослідження вищевказаних науковців, стосувалися джерел, що відклалися у процесі діяльності українських письменників впродовж зазначеного часового проміжку. Безперечною заслугою радянських вчених у дослідженні цієї проблематики стало запровадження до наукового обігу документів та матеріалів, що зберігалися в архівних установах держави, хоча їхнє тлумачення було не завжди адекватним, з огляду на ідеологічні перепони. Поряд з цим українські зарубіжні науковці, що мали право на неупереджені дослідження, були позбавлені доступу до рукописних відділів бібліотек, музеїв, архівів в УРСР, тому в силу об'єктивних причин не могли запровадити до наукового обігу багато нових джерел.

Джерела та література

1. Сварник Г. Архів товариства “Просвіта” : історія формування, сучасний стан / Г. Сварник // Записки Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника : збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 1 (17). – С. 571–600.
2. Романюк М., Галушко М. Українські часописи Львова 1848–1939 рр. : історико-бібліографічне дослідження у 3 т. / М. Романюк, М.Галушко – Т. 1. 1848–1900 рр. – Львів : Світ, 2001. – 774 с.
3. Качкан В. А. Хай святиться ім'я Твоє : Історія української літератури і культури в персоналіях (ХVІІІ – ХХІ ст.) : Антологія одного листа / В. Качкан. – Том восьмий. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. – 540 с.
4. Колесник І. Українська історіографія : концептуальна історія / І. Колесник. – К. : Інститут історії України НАН України, 2013. – 566 с.
5. Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок ХІХ – 80-ті рр. ХХ ст.). У 2-х частинах. Частина 2 / О. Ясь. – К. : Інститут історії України НАН України, 2014. – 650 с.
6. Рукописи архіву М. С. Шашкевича : опис. – Львів : Видання Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР, 1979. – 77 с.
7. Дашкевич Я. Архів Івана Франка / Я. Дашкевич // Журнал Бібліотеки АН УРСР. – 1948. – № 2. – С. 80–90.
8. Гирич І. Б. Документи академіка М. С. Грушевського у фонді 1235 ЦДІА УРСР у м. Києві / І. Гирич // Архіви України. – 1989. – № 4. – С. 53–63.
9. Драгоманов М. Вибрані твори / М. Драгоманов. – Т. 2. – К. : Наукова думка, 1983. – 560 с.
10. Грушевський М. Спомини / Передмова Ф. П. Шевченка; Публ., підгот. тексту і прим. С. І. Білокоця // Київ. – 1988. – № 9 (вересень). – С. 115–149.
11. Колесса Ф. Спогади про Миколу Лисенка / Ф. Колеса. – Львів : Вільна Україна, 1947. – 64 с.
12. Вінок спогадів про Заньковецьку / Упор. О. Ватуля, П. Долина, П. Перепелиця. – К. : Мистецтво, 1950. – 259 с.
13. Садовський М. Мої театральні згадки. 1881–1917 / М. Садовський. – Харків – К. : Державне видавництво України, 1930. – 121 с.
14. Соломія Крушельницька. Спогади, матеріали, листування / Автор-упорядник Михайло Головащенко. – К. : Музична Україна, 1979. – Т. 1. – 352 с.
15. Лук'янович Д. Листи Ольги Рошкевич до Івана Франка / Д. Лук'янович // Іван Франко. Статті і матеріали : видавництво Львівського університету. – 1958. – Збірник шостий. – 48 с.
16. Іван Франко : документи і матеріали 1856–1965 / Упор. І. Бутич, Я. Дашкевич, О. Купчинський. – К. : Наукова думка, 1966. – 542 с.
17. Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Т. 50. Листи (1895 – 1916) / Упорядкування та коментарі М. С. Грицюти. – К. : Наукова думка, 1986. – 703 с.
18. Франко Т. Про батька. Статті, оповідання, спогади / Т. Франко. – К. : Видання друге, доповнене і перероблене, 1964. – 222 с.
19. Стефаник В. Повне зібрання творів в трьох томах. Том другий. Автобіографічні твори, поезії в прозі, публіцистика, незакінчені твори і переклади / Відповідальний редактор О. І. Білецький. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1952. – 224 с.
20. Стефаник В. Повне зібрання творів в трьох томах. Том третій. Листи / Відповідальний редактор О. І. Білецький. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1954. – 352 с.
21. Василь Стефаник у критиці та спогадах. Статті, висловлювання, мемуари / Редактор Ф. Погребенник. – К. : Дніпро, 1970. – 483 с.
22. Погребенник Ф. Василь Стефаник : життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях. – К. : Наукова думка, 1987. – 144 с.
23. Співець знедоленого селянства. Відзначення сторіччя з дня народження Василя Стефаника. Збірник документів і матеріалів / Упор. Ф. Погребенник. – К. : Дніпро, 1974. – 198 с.
24. Кобринська Наталя Вибрані твори / Н. Кобринська. – К. : Дніпро, 1980. – 446 с.
25. Семанюк Н. Співець Гуцульщини. Спогади про Марка Черемшину / Н. Семанюк. – Ужгород : Карпати, 1974. – 119 с.; Черемшина Марко. Листи // Твори : У двох томах. – К. : Наукова думка, 1974. – Т. 2. / Упоряд. О. Мишанича. – С. 215–242.
26. Леся Українка. Зібрання творів у дванадцяти томах. Т. 12. Листи (1903 – 1913) / Упоряд. та примітки Ф. В. Святковця. – К. : Наукова думка, 1979. – 696 с.; Леся Українка. Документи і матеріали. 1871–1970 / Відпов. редактор С. Д. Пілескевич. Вступна стаття М. Д. Деркач. – К. : Наукова думка, 1971. – 487 с.; Спогади про Лесю Українку / Упор., вступна стаття і коментарі А. Костенка / Вид. 2-ге доп. – К. : Дніпро, 1971. – 483 с.
27. Михайло Коцюбинський. Твори в двох томах. Том 2. Повісті та оповідання (1907–1912). Статті та нариси / Упор. і примітки В. А. Зіпи; Редактор тому Н. Л. Калениченко. – К. : Наукова думка, 1988. – 496 с.; Коцюбинська І. М. Спогади і розповіді про батька М. Коцюбинського. – К. : Дніпро, 1956. – 204 с.

28. Грабовський П. А. Вибрані твори / Редактор І. Ходорківський. – К. : Радянська школа, 1949. – 275 с.; Павло Грабовський у документах, спогадах і дослідженнях / Упоряд., вступна стаття та примітки О. І. Кисельової і В. М. Поважною. – К. : Дніпро, 1969. – 631 с.
29. Іван Котляревський у документах, спогадах, дослідженнях / Упоряд., підготовка текстів, вступна стаття, примітки А. Залашка. – К. : Дніпро, 1970. – 631 с.
30. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця : щоденники, автобіографії, листи. Статті і спогади / Упор., передмова Ф. П. Погребника. – К. : Дніпро, 1982. – 359 с.
31. Одарченко П. Епістолярна спадщина Лесі Українки / П. Одарченко. – Мюнхен, 1971. – С. 392–343.
32. Кобзей Тома Великий різьбар селянських душ / Про Василя Стефаника / Т. Кобзей. – Торонто : Снятинщина, 1966. – 254 с.
33. Остап Луцький і сучасники : листи до О. Кобилянської та І. Франка та інші забуті сторінки. – Нью-Йорк – Торонто: Українська Вільна академія наук у США, 1994. – 206 с.
34. Самі про себе : автобіографії видатних українців XIX-го століття / За редакцією Юрія Луцького. – Нью-Йорк : Українська Вільна академія наук у США, 1989. – 327 с.
35. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. Том I / Упорядники Т. Гунчак, Р. Сокальник. – Мюнхен : Сучасність, 1983. – 510 с.
36. Животко А. Історія української преси / А. Животко – Мюнхен : Український технічно-господарський інститут, 1989–1990. – 334 с.

Шологон Л. И. Источники по истории национально-культурного движения украинцев Галичины второй половины XIX – начала XX века в трудах советских и украинских зарубежных исследователей

В статье анализируются труды советских и украинских зарубежных исследователей, посвященные источникам по истории национально-культурного движения украинцев Галичины на протяжении 1848–1914 гг. Среди них много изданных сборников документов, публицистических сочинений, воспоминаний, писем. Заслуживают внимания также источниковедческие труды, посвященные анализу содержания некоторых архивных фондов, периодических изданий разных направлений, которые издавались во второй половине XIX – начале XX века. Подавляющее большинство из источников отложились в процессе деятельности украинских литераторов на протяжении указанного временного промежутка

Ключевые слова: историография, советские ученые, украинские зарубежные исследователи, национально-культурное движение

Sholohon L. I. Sources of the history of national and cultural movement of Ukrainians from Galicia during the second half of XIX – early XX century in the works of Soviet and Ukrainian foreign researchers

This article analyzes the works of Soviet and Ukrainian foreign researchers that are devoted to the sources of history of the national and cultural movement of Ukrainians from Galicia along 1848-1914. Many researchers published collections of documents, publicistic works, memoirs, letters etc. Significant works devoted to the content analysis of materials of particular archive fund, serial publications of different directions, which were publishing during the second half of XIX – early XX century. The overwhelming majority of the investigated sources, deposited in the process of Ukrainian authors' activity during time period mentioned above.

Keywords: historiography, Soviet scientists, Ukrainian foreign researchers, national and cultural movement

УДК 930.1(367)

Я. І. Оленич

КИРИЛО–МЕФОДІЇВСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ГАЛИЦЬКИХ УЧЕНИХ XIX СТОЛІТТЯ

У статті приділяється увага галицьким історикам XIX ст., що досліджували діяльність святих Кирила і Мефодія. З'ясовано обставини, які сприяли формуванню в галицьких учених наукового інтересу до проблеми. Проаналізовано ключові аспекти кирило-мефодіївської проблематики у славістичній спадщині істориків. Охарактеризовано наукові погляди та міркування учених Східної Галичини XIX ст. щодо діяльності святих апостолів. Узагальнено внесок галицьких учених XIX ст. у розвиток української історичної славістики.

Ключові слова: Кирило-мефодіївська проблематика, галицькі учені XIX ст., українська історична славістика, кирилиця, глаголиця.

Кирило-мефодіївська проблематика у самостійний напрям історико-славістичних досліджень виокремилась наприкінці XIX ст. Проте, ще Йосиф Добровський визнав її ключовою ланкою слов'язознавства, повернувши увагу до постатей Кирила і Мефодія, їх життя, а особливо – до значення діяльності просвітників. Актуальність тематики полягає в тому, що в сучасній історичній науці досі не вирішено окремі аспекти проблеми Відсутність достатніх археографічних джерел вимагає постійного наукового пошуку.

Наукове вивчення цієї проблеми в українській історичній думці було започатковано на межі XVII–XVIII ст. Д. Тупталом і Ф. Прокоповичем. Наприкінці XIX ст. увага науковців до цієї теми зумовлювалася